

Įspūdžiai iš LRS ir PLB komisijos 2016 m. gegužės 17-19 d. posėdžių

Daiva Tamošaitytė

Kaip naujoji PLB žurnalo „Pasaulio lietuvis“ redaktorė, PLB Viešųjų ryšių komisijos pirmininkės Dalios Shilas pakviesta pasiklausyti šios komisijos darbo, sekiau jį su dideliu susidomėjimu. Nerašysiu apie gegužės 20 dienos posėdį ir rezoliucijas, nes ten negalėjau dalyvauti, bet pasidalysiu įstrigusių atmintin, įdomesnių pranešimų fragmentais ir komentarais.

Apibendrintai galima iš karto pasakyti, jog pasirinkta darbotvarkė ir temos buvo labai įdomios ir aktualios, neretai jas tikslino greta vykstantys balsavimai Seime (dėl vadinamosios dvigubos pilietybės, asmenvardžių rašymo ir kt.) Kartu su rudenį vyksiančiais rinkimais į Seimą Lietuvoje vyks ir PLB atstovų šioje komisijoje rotacija, todėl buvo įdomu, kas pasiekta per ketverius (o ir daugiau) metus. Iš pat pradžių kilo klausimas dėl temų. Pasak komisijos narės Irenos Degutienės, ši komisija patariamoji. Dėl to ji siūlė iš darbotvarkės išimti klausimą

dėl žemės, nes jis jau išspręstas. Komisijos nario Mečislovo Zaščiurinsko nuomone, taip pat nereikėtų kalbėti apie Darbo kodeksą, nes jo svarstymas tik įpusėjęs. Tačiau pranešimai buvo perskaityti pagal iš anksto suderintą dienotvarkę ir dėl to, kad svečių balsų buvo daugiau (komisijos pirmininkė O. Valiukevičiūtė susilaikė). Pranešimus skaitė Seimo Socialinių reikalų ir darbo komiteto pirmininkė Kristina Miškinienė, Žemės ūkio viceministras Albinas Ežerskis. Taip pat į dienotvarkę buvo įtrauktas klausimas dėl informacinio karo internete saugumo. O. Valiukevičiūtė pasakė, kad komisijoje per ketverius metus priimta 19 dokumentų ir kad svarbu, jog jie būtų įtraukti į Seimo dokumentų sąrašą.

LRS ir PLB komisija. Džojos Gundos Barysaitės nuotrauka

Pasak komisijos pirmininko Jono Prunskio, problemos dėl emigracijos, pilietybės ir kitų diasporos reikalų lyg ir nepajudėjo, per ketverius metus jos nebuvo išspręstos, tačiau pranešimai (pirmiausia Seimo Konstitucijos pirmininkės Birutės Vėsaitės) liudijo, kad poslinkių šiomis opiomis temomis yra. Ji pritarė, jog pilietybę lietuviai įgijo gimdami, ir atkreipė dėmesį, kad tik šešios ES valstybės draudžia dvigubą pilietybę, o Vokietija ir Šveicarija leidžia. Atskiru pranešimu komisijos narė teisininkė Regina Narušienė pabrėžė, kad pilietybę reikia ne suteikti (kaip

dvigubą), o išsaugoti (nuo 21 metų nebereikia). Kadangi Teisės departamentas suabejojo šio klausimo teisėtumu, R. Narušienė pabrėžė, jog pažeidžiamas LR Konstitucijos 22 punktas. Ji kalbėjo apie referendumo įstatymo pakeitimą.

PLB valdybos pirmininkės Dalios Henke pranešimas. Dalios Shilas nuotrauka

Kol kas yra numatytos išimtys, o referendumo šiuo klausimu kartu su rinkimais spalio 9 dieną Seimas kol kas nusprendė nerengti. B. Vėsaitė pasisakė už tai, kad tasai paveldėjimas, pilietybės išsaugojimas būtų įteisintas, mat Konstitucinis teismas dėl Konstitucijos 12 straipsnio išaiškino, jog asmenys gali būti Lietuvos Respublikos ir kitos valstybės piliečiai tik nustatytais išimtiniais atvejais, o anot Vėsaitės, negalima numatyti reguliavimo tokiu būdu, kad tai būtų paplitęs reiškinys. Komisijos narė Joana Kuraitė-Lasienė, jau devynerius metus dirbanti šioje komisijoje, pasakė, kad užsienio lietuviai nenuleis rankų, nes ši situacija neatitinka realybės (pasak komisijos nario Ričardo Bačkio, pasaulio teisė turi sekti gyvenimą). Kartu ji išreiškė rūpestį, jog ši komisija išliktų kaip reikalinga Seimui, svarstė, kaip pagerinti darbą per posėdžius, ir nurodė, kad komisija negali likti nefinansuojama, nes tai rodytų jos nereikalingumą. Pateikė pavyzdį, jog Kanadoje viskas finansuojama. Pasak jos, reikia stiprinti valstybingumą ir tai daryti sąžiningai. J. Prunskis pasisakė už tai, kad PLB pati save finansuotų, o

komisijos narė Dalia Teišerskytė pasakė, kad tai valstybės reikalas, nėra „jūs ir mes“, sąlygos visiems turi būti vienodos, kad galėtų atvykti neišgalintys tam skirti lėšų jauni žmonės su naujomis idėjomis (pritarė komisijos narys Domas Petrulis).

Antanas Rasiulis, prelatas Edmundas Putrimas, Regina Narušienė, Joana Kuraitė-Lasienė. Dalios Shilas nuotrauka

Diskusija dėl pilietybės buvo pati aštriausia. Prelato Edmundo Putrimo nuomone, tai dvasinis klausimas ir būtina atsižvelgti į problemą visapusiškai. Komisijos narys Vytautas Juozapatis teigė, jog negali būti kita grupė diskriminuojama, stebint KT išaiškinimus, ir kad išimtys negali tapti „visiems išimtimis“. Jo nuomone (ir M. Zaščiurinsko), reikia gerbti Konstituciją, kaip JAV ir kitose valstybėse, ja neabejoti. V. Juozapaitis vaizdingai pasakė: „Jeigu mums nepatinka 10 Dievo įsakymų, tai nereiškia, kad reikia kurti 11-tą ir juo gyventi“. Jis mano, kad šis klausimas susijęs su valstybės saugumu ir kad nereikia išsukinėti saugiklių, bet būtina kartu ieškoti bendro vardiklio. Jo nuomone, tiesiamas kelias į teisinį nihilizmą.

Regina Narušienė ir Joana Kuraitė-Lasienė. Dalios Shilas nuotrauka

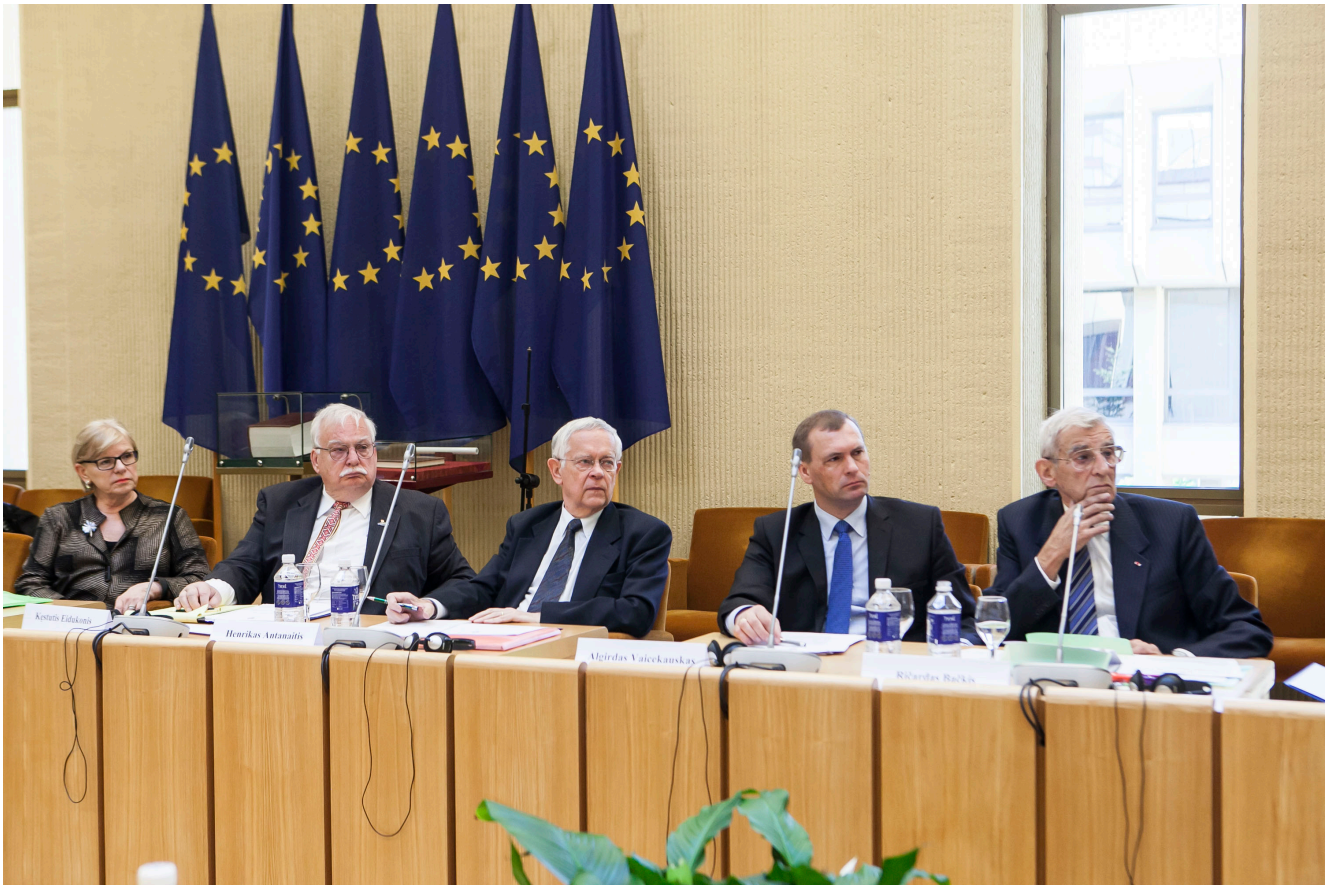
Kaip matome, šiuo klausimu komisijos narių nuomonės išsiskyrė. PLB pirmininkė Dalia Henke savo pranešime nepritarė referendumui dėl šių priežasčių: nėra elektroninio balsavimo, per griežtas referendumo įstatymas, nėra partijų susitarimo ir politinės valios. Pavyzdys – daugelis referendumų Lietuvoje neįvyko. Apskritai D. Henke savo pranešime ir kitų pranešimų komentaruose aprėpė daug svarbių temų – švietimą, turizmo departamento veiklą, savivaldybę, parlamentą ir vyriausybę – ir pateikė pasiūlymus bendram darbui. 2017-2020 metų LRS/PLB komisijoje ji siūlė atlikti ekspertizę – ištirti užsienio lietuvių padėtį, galimas bendras problemas, spręstinas konferencijose, per socialinius tinklus pasitelkti konsultacijas ir ekspertus iš užsienio, nagrinėti temas, tokias kaip valstybės ir pilietiškumo stiprinimas, glaudesnių Lietuvos ir išeivijos santykių palaikymas. Šiuo atžvilgiu būtų svarbi ataskaita ir rezultatų analizė – kur esame ir kur einame. D. Henke pabrėžė PLB įvaizdžio svarbą LT žiniasklaidoje. D. Henke pasakė, kad nepaisant šešėlinės ekonomikos, korupcijos, emigracijos mastų, 65 metus šioje organizacijoje besidarbuojančių lietuvių pasiekimai atsispindi žiniasklaidoje (taip pat ir „Pasaulio lietuvyje“), ir šiuo metu iškilęs uždavinys mobilizuoti 44 pasaulio šalių lietuvius bendram darbui, pasitelkiant informacinius ir komunikacijos tinklus.

Džojos Gundos Barysaitės nuotrauka

Šiuo klausimu komisijos pirmininkė Ona Valiukevičiūtė pasiteiravo, ar telkti vien lietuvių ekspertus, ir pasiūlė atlikti tyrimą, dėl ko iš Lietuvos išvažiuoja žmonės. Apibendrinant diskusiją apie pilietybę, komisijoje buvo pastebėta (komisijos nario Henriko Antanaičio replika), jog kitose šalyse elektroninis balsavimas nepasiteisino. Turint omenyje Lietuvos geografinę padėtį ir įtampos židinius pasaulyje, elektroninis balsavimas galimai ne tik nebūtų efektyvus, bet ir taptų papildoma silpna vieta stiprėjančio informacinio karo, internetinių (kibernetinių) atakų akivaizdoje, sudarytų sąlygas piktnaudžiauti balsavimo rezultatais.

Diskusijos apie Darbo kodeksą ir apskritai darbo santykius Lietuvoje taip pat buvo karštos. Šiame pranešimų bloke ypač kvalifikuoti ir puikūs buvo Niujorko firmos „Cadre“ investicijų specialisto Oweno Vytauto Prunskio pranešimas „Ne kainomis grįsta konkurencija ir darbo našumo patobulinimai reformuojant Lietuvos Respublikos darbo kodeksą ir tęsiant investavimą į technologijas ir švietimą“ ir Darbo rinkos tyrimų instituto direktoriaus Boguslavo Gruževskio pranešimas apie tai, ko, pataisius Darbo kodeksą, gali tikėtis eiliniai dirbantieji – „Naujas socialinio darbo modelis. Ar Darbo kodeksas nesukels daugiau socialinių prieštaravimų ir įtampos“.

Komisijos nariai (nuo PLB): Joana Kuraitė-Lasienė, Kęstutis Eidukonis, Henrikas Antanaitis, Algirdas Vaicekauskas, Ričardas Bačkis. Džojos Gundos Barysaitės nuotrauka

Harvardo universiteto magistro taikomosios matematikos srityje su ekonomine pakraipa O. V. Prunskio pranešimas buvo vertingas patarimais, pateiktais konkrečiai išstudijavus Lietuvos situaciją. Apibūdinęs situaciją po krizės (2007-2014) ir atkreipęs dėmesį į privalumą (BVP augimas vienas geriausių) ir trūkumą (didžiulę jaunimo emigraciją), mokslininkas pasiūlė šią tendenciją mažinti 1) didinant socialines išmokas, 2) sukuriant palankią aplinką įmonėms, technologijoms ir gerovės kūrimui. Pirmasis būdas trumpalaikis, o antrasis – ilgalaikis. Todėl ekspertas siūlo 1) įsipareigoti gerinti mokesčių infrastruktūrą (efektyviau rinkti mokesčius (ne juos didinti) bei mažinti šešėlinę ekonomiką), 2) pagerinti Darbo kodeksą, skatinti verslą ir investicijų augimą (sumažinti pleištą tarp darbo sąnaudų ir mokesčių, pašalinti biurokratų dirbtinai sukurtą darbo rinkos trintį, prisiimti įsipareigojimą pritraukti investicijas ir technologijas). Pagal inovacijų kodeksą ES (2015 m.) Lietuva yra šeštoje vietoje nuo galo. Viena įdomiausių lentelių buvo duomenys apie šešėlinę ekonomiką, kuri Lietuvoje siekia 28%, Graikijoje 24%, Airijoje 12%, ES 19%. Lietuvoje rekordą muša šešėlis statybose 33%, didmeninė prekyba 20%, toliau eina viešbučiai ir restoranai 19%,

gamyba 17% ir transportavimas 15%.

Tolesniame pranešime K. Miškinienė kalbėjo apie darbo tarybų siūlymą skatinti socialinį dialogą, nes profsąjungos turi nedaug narių, yra tendencija, jog apdraustųjų skaičius mažės, todėl pasiūlyta iki 9 mėnesių mokėti nedarbo draudimo išmoką. Ji pasakė, jog DK jau suredaguotas. Reaguodama į klausimus, pranešėja iškėlė retorinį klausimą, ar bus politinės valios esant per dideliam darbdavio mokesčiui – mažinti naštą darbdaviui, tuomet šis daugiau investuos į darbo užmokesčio augimą.

Vytautas Prunskis, Boguslavas Gruževskis, Kęstutis Eidukonis, Jonas Prunskis. Dalios Shilas nuotrauka

Prof. B. Gruževskis savo vertinimais buvo griežtesnis ir taip pat rėmėsi skaičiais ir statistika, tačiau įvedė ir psichologinį elementą teigdamas, jog svarbiausia yra žmogus, nes jis ne laukia, o išvažiuoja. Dėl neefektyvios užimtumo politikos praradome darbo rinkos patrauklumą nacionalinei darbo jėgai. Nors produktyvumas auga, pragyvenimas mažėja. Geriau gyventi Austrijoje, Danijoje, Olandijoje – šalyse, kurios užtikrina sisteminius sprendimus. Didžiausią problemą pranešėjas mato tame, jog mums reikia didelių pajamų. Pasak jo, Darbo kodeksas

ir naujas socialinis modelis yra trijų susijusių elementų visuma: tai investicijos, lankstumas ir darbo apmokėjimas (gerovė). Apžvelgęs problemą pavyzdžiais, B. Gruževskis pasiūlė „flexicurity“ sąvoką, kurios esmė – ne darbo, o užimtumo saugumas (ne šarvai, o sparnai). Tačiau šis lankstumas nedidintų socialinės įtampos, jei būtų įgyvendinamas augančioje ir gerai apmokamas darbo vietas generuojančioje ekonomikoje. Baigdamas pranešimą, B. Gruževskis padarė prielaidą, jog modelio įgyvendinimas įtampą visuomenėje greičiau sukels, nes jame nėra svarbiausių punktų. Modelio įgyvendinimas turi prasmę tik tuo atveju, jei bus socialinių partnerių suderintos dalies modelis, o ne politinė koncepcija. Jis siūlo tęsti konsultacijas su socialiniais partneriais, įpareigoti vyriausybę suaktyvinti investicijų paieškos ir pritraukimo politiką, harmonizuoti darbo apmokėjimą (normalizuojant darbo užmokesčio diferencijaciją biudžetinės įmonės viduje, kt.), kapitalo ir darbo apmokestinimą, tobulinti socialinę paramą, kryptingiau naudoti ESF lėšas ir t.t. Juk atsakingas politinis elitas, o ne žmonės, nes nėra blogų darbdavių. Viskas turi būti pajungta vienam nacionalinio masto tikslui – socialinio lauko stiprinimui. Į D. Henke klausimą, kaip galėtų prisidėti PLB, prelegentas atsakė, jog prie konsulatų reikia įsteigti ekspertų grupes: teisininkus, ekonomistus, informacinių technologijų specialistus. Informaciją išdalinti oro uostuose. Išeiviai turį jausti rūpestį dėl Tėvynės.

Dalios Shilas nuotrauka

M. Zaščiurinskas savo pranešime trumpiau ir atviriau įvardijo esamas problemas: nacionalinį valstybės saugumą, „SODROS lubas“, kurios reikalingos tik 1400 turtingųjų, dėl dabartinio PVM esamą nekonkurencingumą, didėjantį vaikų gimstamumą užsienyje ir net institucijose oficialiai dirbančius skyrius, kurie verbuoja gabiausius lietuvius išvykti svetur. Pasak pranešėjo, plokštinama sistema. Jo, kaip ir B. Gruževskio, nuomone, svarbiausia – pagarba žmogui (apie psichologinį klimatą niekas nekalba).

Iš kitų komisijoje gvildentų aktualių temų išryškinčiau pranešimus apie energetinį šalies saugumą (Aplinkos ministro Kęstučio Trečioko pranešimas apie statomos Astravo atominės elektrinės Baltarusijoje grėsmę ne tik Lietuvos, bet ir visos ES saugumui; komisijos narės Zitos Žvikienės pranešimas dėl rezoliucijos šiuo klausimu; energetikos viceministro Roko Baliukovo pranešimas dėl naujos Visagino elektrinės vystymo, Seimo Ekonomikos komiteto pirmininko pavaduotojo, Seimo Energetikos komisijos nario Artūro Skardžiaus pranešimas). Dėl Astravo elektrinės K. Trečiokas informavo, jog Baltarusija turės duoti atsakymą tarptautinei komisijai, kad būtų pašalinta įtampa, bet ne Lietuvos sąskaita. O. Valiukevičiūtė informavo apie gegužės 12 dienos Lietuvos ir Baltarusijos rezoliuciją dėl saugumo ir pabrėžė, kad Baltarusijos Konsitucijoje įrašyta, jog šalis yra nebranduolinė zona, todėl ji pažeidžia savo Konstituciją, ir kad nebus leista Lietuvos energetikos sistemai pirkti „nešvarios“ energijos. Pasak A. Skardžiaus, po 20 metų saugumas sieks 80 %. Pasak R. Baliukovo, tikslas yra desinchronizacija nuo IPS/UPS sistemos, decentralizuotas valdymas ir svarbiausias vaidmuo, tenkantis Lenkijai ir Lietuvai. VAE atlikti parengiamieji darbai, kurie turi būti derinami su Latvija ir Estija, tęsiamos derybos su „Hitachi“. VAE bus uždaryta iki 2038 metų, lieka klausimas dėl branduolinių atliekų. Komisijos narys Kęstutis Eidukaitis iškėlė klausimą dėl naujų, daug saugesnių energetikos variantų.

Į komisijos darbą buvo įtraukti du vertingi pranešimai apie kibernetinį saugumą ir informacinį karą: Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto pirmininko Artūro Paulausko ir Krašto apsaugos departamento viršilos Tomo Čeponio. A. Paulauskas supažindino su šantažo formomis, T. Čeponis – informacinio karo (propagandos) būdais Lietuvoje.

Dar kelios komisijoje nagrinėtos temos: pridėtinės vertės mokesčio sumažinimo

galimybes buvo aptartos Seimo Biudžeto ir finansų komiteto pirmininko Petro Narkevičiaus, finansų viceministro Romualdo Gėgžno, SEB banko vyriausiojo analitiko Tado Povilausko pranešimuose, kurie siejosi su anksčiau svarstytais Darbo kodekso klausimais ir papildė informaciją apie pastangas gerinti situaciją; taip pat kalbėta apie politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimą (Vyriausiosios rinkimų komisijos pirmininko Zenono Vaigausko, Seimo Audito komiteto pirmininko Vytauto Kamblevičiaus pranešimai). Be abejo, PLB komisijos nariams buvo aktualu sužinoti, kaip galima prisidėti prie finansavimo rinkimuose.

Dalios Shilas nuotrauka

Keli pranešimai buvo skirti patriotiniam ugdymui mokyklose ir ikimokyklinio ugdymo įstaigose. Švietimo ministrė Audronė Pitrėnienė nušvietė esamą padėtį, suminėjo ir trūkumus, ir pasiekimus, pasakė, jog patvirtintas „2013-2022 metų pilietinio patriotinio ugdymo“ planas, kurio esminės kryptys – atnaujinti buvusius prioritetus, stiprinti aktyvumą, bendruomeniškumą, sukurti veiklų valdymo ir stebėjimo sistemą. Ministrė pažymėjo, kad planas bus sėkmingas, jeigu nuostatos bus tokios, kokias norime išugdyti savo vaikams. Labai šviesiai atrodė pavyzdinių

įstaigų – Vilniaus „Spindulio“ pagrindinės mokyklos direktorės Vilijos Mozurienės ir Vilniaus lopšelio-darželio „Krivūlė“ priešmokyklinio ugdymo auklėtojos metodininkės Aidos Makutėnienės pranešimai. Jie iš tiesų suteikė vilties, kad jų pavyzdžiu seks ir kitos ugdymo įstaigos.

Aktualiai nuskambėjo buvusio Lietuvos ambasadoriaus JAV Žygimanto Pavilionio pranešimas „JAV ir Lietuvos pilietinio ir patriotinio auklėjimo skirtumai“. Jis pabrėžė, kad ugdymas – tai investicija į žmogiškumą, nes labai svarbu žmogaus orumas, bendruomenės jėga. Todėl svarbu stiprinti vidurinę klasę. JAV labai vertinamos investicijos į protą (4-5% nuo BVP), švietimą, į lyderių ugdymą. Administruojant švietimą pirmenybė teikiama analitikai (stipriausi *think tank*). Planuotojai ir strategai sujungia visą valstybę (teorija+praktika+pinigai – pavyzdys Silicio slėniui ir panašiems objektams), stengiasi ugdyti integralią asmenybę, vykdyti pažadus. JAV vyksta idealus tarpžinybinis bendradarbiavimas. Ž. Pavilionis pažymėjo, kad demokratijos kokybę lemia tauta, todėl JAV svarbu: 1) parlamentinė kontrolė – tai strateginė kontrolė, 2) stiprūs partiniai institutai (IRI, NDI, NED), 3) nuolatinis jaunų žmonių įtraukimas į politiką, 4) kasdienis patriotinis, pilietinis ugdymas mokyklose, bendrijose. Pranešime Ž. Pavilionis išskyrė bruožus, kurie galėtų būti išryškinti ir įdiegti į Lietuvos švietimo strategiją.

Dalios Shilas nuotrauka

Atskira diskusija buvo skirta 2018 metų Dainų šventei (Lietuvos liaudies kultūros centro direktoriaus Sauliaus Liausos pranešimas apie pasirengimą šventei). S. Liausa pasakė, kad tikslas yra šventę pakelti ne iki tautos, bet valstybės rango. 2017 metai paskelbti tautinio kostiumo metais. Dainų šventė rengiama dvejus metus, dalyvauja iki 40 000 dalyvių. Prastesnė padėtis Pietų Amerikoje, nes dalyviams iš šios šalies trūksta lėšų atvykti. R. Narušienė pasiūlė pakviesti politikus, kurie yra padėję anksčiau, tačiau O. Valiukevičiūtė pastebėjo, kad tokiu atveju viskas pabrangsta (reikalinga apsauga, tinkamos sąlygos). Diskusijoje iškilo erdvių tvarkytojų ir ypač vis dar nepastatyto stadiono klausimas, kuris liko atviras.

Apibendrinant komisijos darbą reikia pasakyti, kad Seimo ir PLB bendradarbiavimas liudija didelį suinteresuotumą ir geranoriškumą, gilinimąsi į svarbiausius klausimus ir jų sprendimo būdus. Tikimės, kad kitoje kadencijoje ryšiai sustiprės, atsiras daugiau sprendimo būdų, naujų idėjų ir lankstumo.

Gegužės 20 dieną Spaudos konferencijoje Komisijos atstovai pristatė jos priimtas rezoliucijas dėl:

PILIETYBĖS IŠSAUGOJIMO

PATRIOTINIO UGDYMO

INFORMACINIO KARO

DAINŲ ŠVENTĖS

Mielai pasidalysime svetainėje ir žurnale skelbiamais tekstais ir nuotraukomis, tik prašome nurodyti informacijos šaltinį ir autorius.

